

Ensetkulturen: uthållig produktion av mat och material i tusentals år

Av Laila Karlsson och Abitew Lagibo Dalbato

Enset i odling

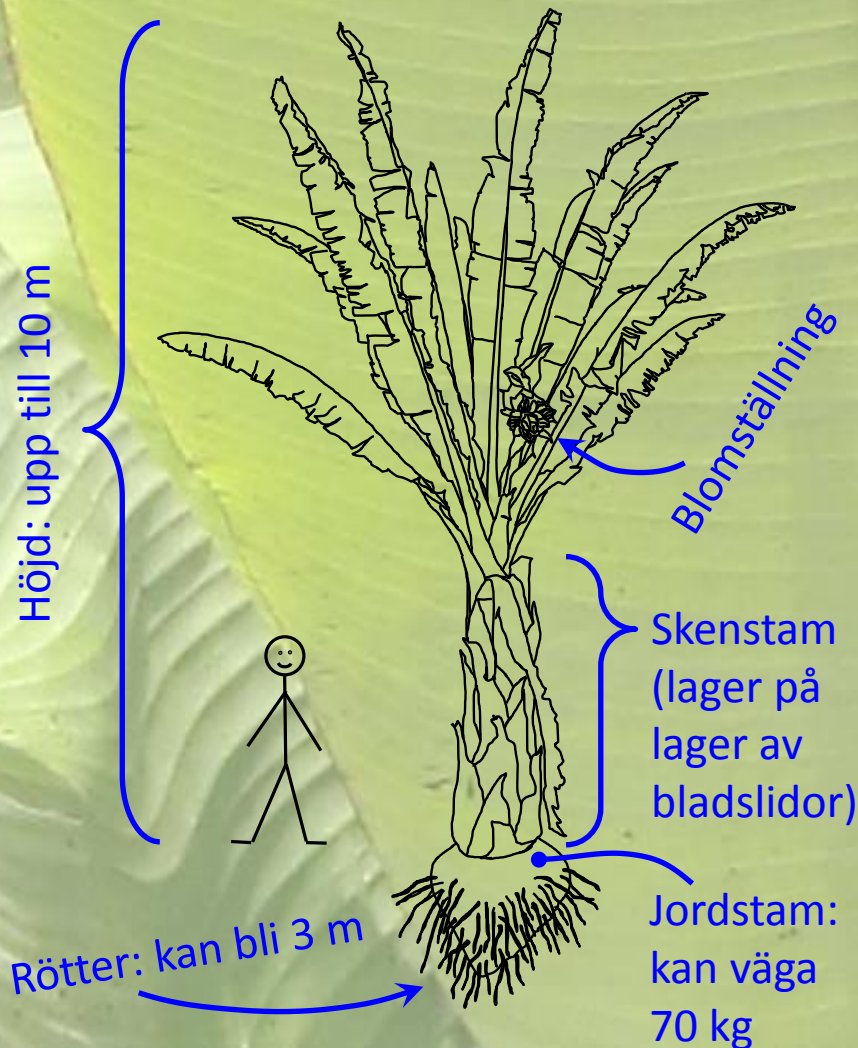
Vildväxande enset

Presentation
vid svensk-etiopiska
föreningens höstmöte 2014

Vad är egentligen enset?

Enset kallas även "false banana", det vetenskapliga namnet är *Ensete ventricosum*.

Den hör botaniskt till samma växtfamilj som den vanliga bananen, och växer på liknande sätt:

Enset skiljer sig från bananen bl.a. genom att:

- ha frukter som är fulla av stora, hårda frön,

- ge matprodukter från de gröna delarna och från jordstammen, ej från frukterna,
- klara av att växa där frost förekommer,
- vara större med mer uppåtriktade bladskivor,
- inte skjuta spontana nya skott efter fruktsättning,
- och härstamma från den Afrikanska kontinenten.

Varför ska man odla enset?

Man får (nästan) allt man behöver från enset!

Den ger
matprodukter
med ungefär
samma
näringsvärden
som potatis.

Som med
potatis äter
man annat
också vid
måltiden!

Är det gott? Det beror på tillagningen!

Varför ska man odla enset?

Man får (nästan) allt man behöver från enset!

Den ger: djurfoder som är utmärkt för idisslare,

fibrer till rep, mattor,
väskor, korgar...,

madrasser och sittdynor,
omslag och underlägg till
råvaror, matförvaring,
ugnsbakning och stekning

och många olika
traditionella mediciner.

Varför ska man odla enset?

Man får (nästan) allt man behöver från enset!

Den ger isolering mot vind och regn.

Varför ska man odla enset?

Ensetplantor är **torktåliga** och **anspråkslösa**.

Den kallas "**poor man's refrigerator**" för att den är flerårig, överlever torka och alltid har mat att erbjuda – som ett kylskåp.

Den har blivit utnämnd till "**the tree against hunger**" därför att det sägs att ingen familj som odlade enset svalt under de svåra torkperioderna på 1970- och 1980-talen.

Räknat i energi per tids- och ytenhet ger den störst avkastning av alla grödor i Etiopien.

Nyplanterade enset vid Areka Research Centre: bara att sticka ner i jorden under torrperioden!

Var odlas enset?

Etiopien

Område där enset
är introducerad
för matproduktion

● Debre Markos

● Addis Ababa

● Gambella

● Jimma

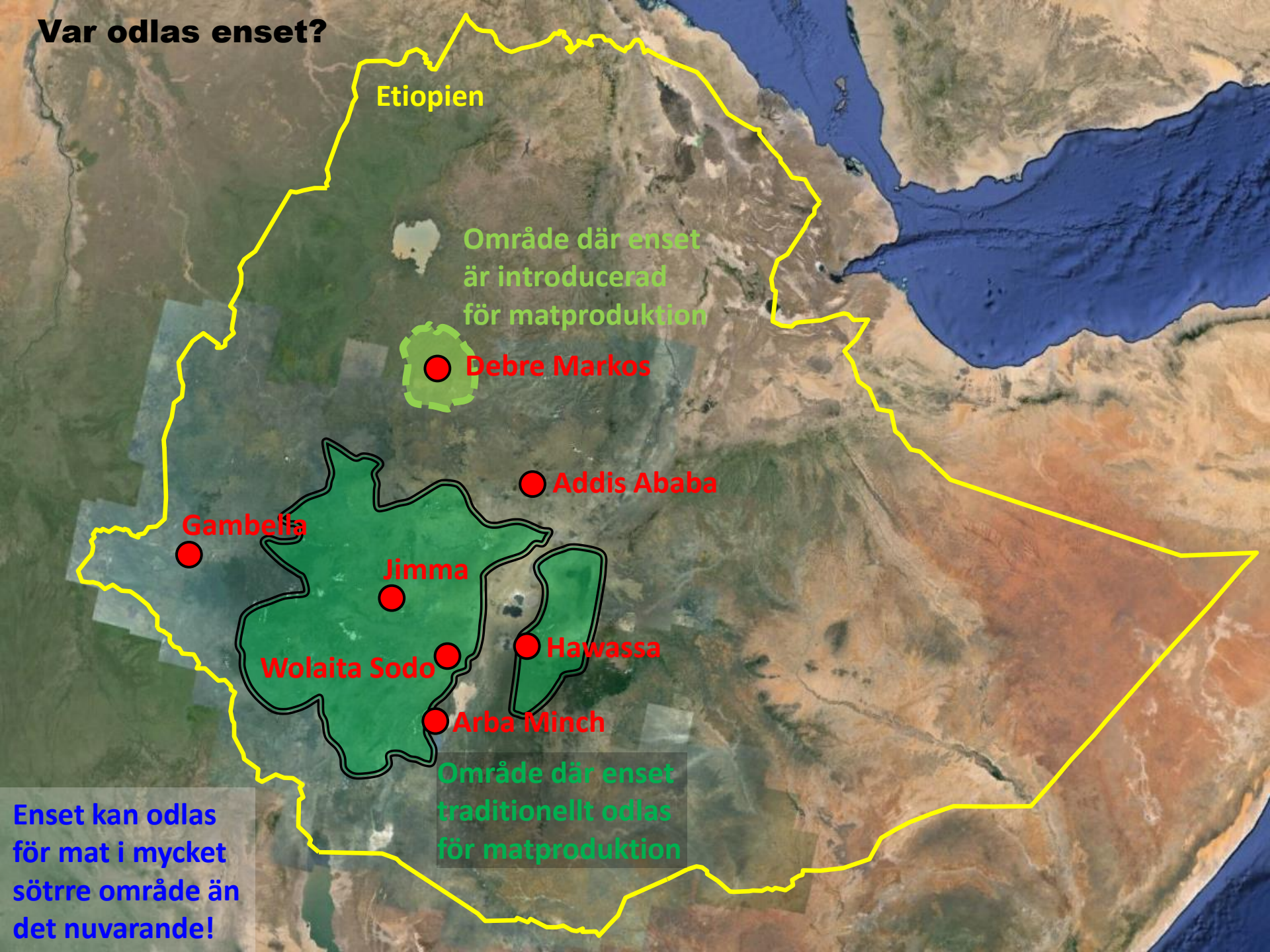
Wolaita Sodo

● Hawassa

● Arba Minch

Område där enset
traditionellt odlas
för matproduktion

Enset kan odlas
för mat i mycket
söttrre område än
det nuvarande!

Var odlas enset?

Enstaka plantor hittar man överallt där det finns plats.

Var odlas enset?

För matproduktion odlas de oftast i grupper nära husen.

Enset ger skugga
och håller kvar
fuktighet på dagen.

Var odlas enset?

För matproduktion odlas de oftast i grupper nära husen.

Man kan ha ett fåtal plantor
eller stora odlingar

Hur kommer det sig att ensetodling inte utarmar miljön?

All odling tar bort näring från jorden pga det de skördade växternas har tagit upp!

Kol (koldioxid, CO_2)

Alla skördas samtidigt.
Små och ytliga rötter.

I ensetodlingen blandas
plantor av olika åldrar.

Enskilda plantor skördas.
→ Ingen bar jord.

Djupt och stort rotsystem.

→ Mycket organiskt
material kvar i jorden.

→ Resterande näring stannar kvar i fältet.

→ Bar jord, lite organiskt material och näring.

→ Erosion och läckage av kvarvarande näring.

Enset, växer
3-6 år före skörd.

Ettåriga grödor

Kväve (N) Fosfor (P)

Varför utnyttjar inte alla enset?

Kulturell aspekt, enset och potatis är "poor man's food".

Statusmarkör: man vill inte visa sig fattig genom att köpa eller använda dessa produkter.

En chaufför anställd vid
Wolaita Sodo University:

"Jag måste köpa 100 kg teff-mjöl varannan månad, min fru säger att hon hellre lämnar mig än står ut med skammen att köpa potatis eller ensetprodukter"

Han tjänade 700 Birr/månad, 100 kg teff kostade 1000 Birr.

Som jämförelse kostade injera på teff 2 Birr per portion men potatis bara 20 cent per portion för universitetets studentmåltider.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Kulturell aspekt, enset och potatis är "poor man's food".

Statusmarkör: man vill inte visa sig fattig genom att köpa eller använda dessa produkter.

Teff ger endast liten och osäker avkastning.

Enset ger
**food
security!**

Borde
kallas
**wise
man's
food!**

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Gräv upp

Bilden visar en storskalig odling av dokumenterade enset-sorter vid Areka Research Centre.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Skär av

Dela

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning Gräv hål och plantera

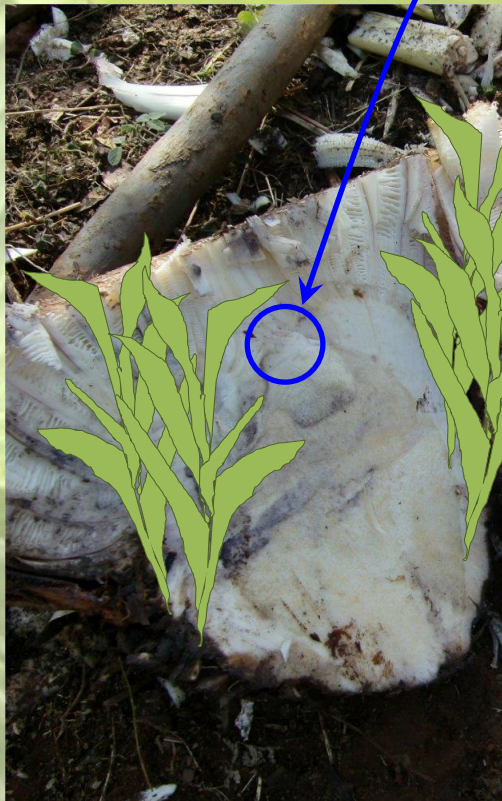

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Man skär av mittskottet ("toppen"),
provocerar sidoskott att gro.

Planterade i januari,
fotograferade i maj.

63 planterade.
4405 nya skott.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Från mogen planta till mat - hårt jobb för kvinnor

De tjocka delarna av plantan skrapas, för att separera det ätliga från grova fibrer. Förr användes ofta ena foten för att hålla fast en enset-bit under långa arbetsdagar.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Från mogen planta till mat - hårt jobb för kvinnor

Hacka, hacka, hacka,
hacka, hacka...

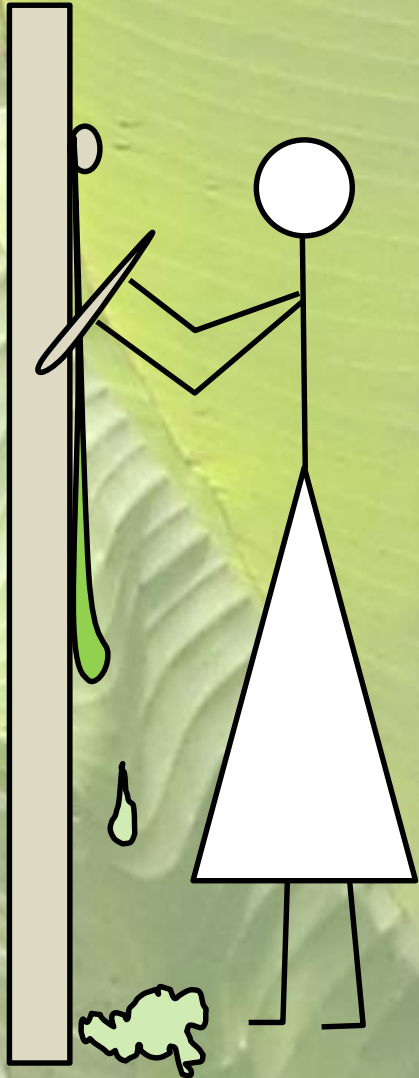
För att fin-
fördela fibrer
som har följt
med.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Som kan underlättas!

Sätt fast enset-biten istället för att hålla fast den med foten!

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Som kan underlättas!

En stor press, som en vitlökspress, kan användas för att få bort oönskade fibrer från matprodukten.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Massan jäses (mjölksyre kulturer), och kan sedan bakas till olika sorters bröd. Den kan även lagras eller torkas.

Varför utnyttjar inte alla enset?

Hårt arbete med odling och beredning

Massan jäses (mjölksyrekulturer), och kan sedan bakas till olika sorters bröd. Den kan även lagras eller torkas.

Kräver inga
ekonomiska
resurser!

Passar bra
till fest-
måltider!

Forskning och forskningsbehov

Skördas ensat när den blommar ger den högst avkastning av ätliga delar (vätska borträknat) och energi per tids- och ytenhet, i Etiopien.

Nya sorter efterfrågas.

Odlingsråd efterfrågas.

Vi har en del resultat,
och jobbar vidare.

Vi får berätta mer en
annan gång!

Hälsningar från forskningsodlingen i Sodo!

Zamach, Abitew, Laila, Getachew, Elias